

Elina Varjonen:

Puheita vaivaisille, Kaustinen 20.7.2015

Arvoisat kuulijat, hyvät vaivaisukkojen ystävät!

Kiitos ensinnäkin tapahtuman järjestäjille ja kutsusta Kaustisille, jonne historiasta, sosiaalipolitiikasta ja pyöräilystä kiinnostuneen sai helposti houkuteltua.

Pari vuotta sitten pidettiin vaivaisukkonäyttely Kerimäen kirkossa, ja siellä oli ukkojen (ja Soinin akan) lisäksi esillä myös kaksi aitoa vanhaa pajatsoa. Tuolloin vietettiin Raha-automaattiyhdistyksen 75-vuotisjuhlavuotta, ja toki tässä rahankeruukoneessa voidaan nähdä jonkinlaista yhteyttä vaivaisukkoihin. Toimivathan ne pitkälti samassa roolissa: Vaivauskassoihin kerätty raha meni köyhäinhuoltoon, ja Pajatsossa ohi lyödyt lantit menevät RAY:n kautta järjestöjen auttamistyöhön. Kolikoiden arvo moninkertaistuu vähäosaisten tukemisessa molemmissa apparaateissa.

Mitä tulee rahapelaamiseen, niin ensimmäiset raha-automaatit ilmestyivät Suomeen 1920-luvulla, kun yksityiset liikemiehet tuottivat Saksasta pajatsotyypisiä raha-automaatteja kansalaisten pelattaviksi. Melko pian alettiin yleisesti arvostella sitä, että yksityisyrittäjät käyttävät ihmisten pelaamistarvetta vain omaksi hyödykseen.

Valtiovalta puuttuikin tilanteeseen vuonna 1933 antamalla asetuksen, jonka mukaan vain hyväntekeväisyysjärjestöillä on yksinoikeus raha-automaatteihin. Järjestöjen keskinäinen kilpailu johti kuitenkin nopeasti siihen, että vuonna 1937 annetussa uudessa asetuksessa pelitoiminnan harjoittaminen annettiin yhden yhdistyksen yksinoikeudeksi. Näin syntyi Raha-automaattiyhdistys (RAY), jonka perustivat kahdeksan hyväntekeväisyysjärjestöä yhdessä valtiovallan edustajien kanssa. Yhdistyksen tuli hankkia varoja kansanterveyden edistämiseen peleistä kertyvällä tuotolla. Toimintansa RAY aloitti 1.4.1938.

Pelaamisesta syntyvillä voitoilla RAY on tukenut sosiaali- ja terveysjärjestöjen työtä siitä lähtien. RAY:n voittovarot käytetään kokonaisuudessaan suomalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen. RAY tukee vuosittain noin 800 sosiaali- ja terveysalan järjestöä yli 300 miljoonalla eurolla (309 M€ vuonna 2015). Avustusten lisäksi RAY:n tuotosta osoitetaan valtiokonttorin käyttöön yli 100 miljoonaa euroa sotiemme veteraanien hoitoon ja kuntoutukseen - tänä vuonna 117 M€. Yhteensä RAY:n tuottoa käytetään tänä vuonna yhteiskunnallisiin tarkoituksiin 426 milj. euroa. Ihan hyvä summa.

Keski-Pohjanmaan alueella RAY-tukea saavat esim. Perhonjokilaakson omaiset ja läheiset, Kokkolan ensi- ja turvakoti ja Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys. Lisäksi Marttaliitto toimii aktiivisesti myös täällä ja täältä käsin. Kaiken kaikkiaan RAY:n tuella ollaan luomassa edellytyksiä ihmisten hyvinvoinnille ja osallisuudelle ja tukemassa apua tarvitsevia. Erilaisen kansalaistoiminnan, vapaaehtoistyön ja vertaistuellisen toiminnan kautta pelikoneeseen laitettu kolikko tuottaa moninkertaisen hyödyn. Hyvässä tapauksessa saadaan mukaan toimimaan myös ne, jotka eivät olisi yksin uskaltaneet tai jostain syystä voineet tulla mukaan.

Moni asia on muuttunut sitten vaivaiskassa-aikojen. Auttamisen muodot ja tavat ovat muuttuneet samoin kuin avun tarpeen muodot. Julkisen vallan sosiaaliturvaa on pystytty ulottamaan systemaattisemmin - ainakin periaatteessa kaikkien saataville. Jos ennen vaivaiskassat hankkivat köyhänapuna viljaa, niin nyt sanasto pitää useammin sisällään sellaisia teemoja kuin yksinäisyys, toimintakyky, osallisuus tai ehkäisevä päihdetyö. Toki edelleen on huono-osaisuutta, jossa myös perustarpeet jäävät tyydyttämättä.

Mutta varmaa on vain muutos ja muutosta on tiedossa kansalaistoiminnan rahoittamisen kentällä. Suomalaisten peliyhtiöiden, RAY:n, Veikkauksen ja Fintoton yhdistäminen on vireillä. Parin vuoden sisällä kolme monopolitoimijaa yhdistyy todennäköisesti yhdeksi. Näillä näkymin eduskunta hyväksyisi lait viimeistään kevätistuntoaikana 2017 aikana.

Mutta edelleen tarvitaan organisaatioita ja ihmisiä niiden takana, jotka puhuvat heikompiensa puolesta - oli se sitten vaivaiskassajärjestelmän kautta tai pelitoiminnan ja sosiaali- ja terveystieteiden kautta.

Näillä sanoilla hyvää seminaari-iltaa ja tsemppiä pyöräilyyn!